

Komunitná podpora domáceho násilia – pastorálna perspektíva

Albín MASARIK

Abstrakt

Domáce násilie sa z rôznych dôvodov prestáva chápať ako súkromná vec. Rodina, v ktorej sa odohráva, nemá zdroje na jeho zvládnutie. Otázkou je, ako na domáce násilie vplyva komunita, do ktorej je rodina začlenená. Článok je postavený na dvoch prípadových štúdiách s individuálnymi vplyvmi. Analýza prvej prípadovej štúdie ukazuje, že externé prostredie môže spôsobovať posilnenie páchatel'a a oslabenie obeť. Na základe tohto pozorovania vzniká otázka, či k podobnému javu nedochádza aj v pastorálnych intervenciách a komunitných vplyvov pôvodne zamýšľaných ako pomoc rodinám s výskytom domáceho násilia (druhá prípadová štúdia), ktoré sa hlásia k niektorej z evanjelických cirkví.

Kľúčové slová: domáce násilie, páchatel', obeť, komunita, duchovný, cirkev

Abstract

Domestic violence ceases to be seen as a private matter for various reasons. The family in which it takes place does not have the means to manage it. The question is how domestic violence is affected community in which the family lives. The article is based on two case studies with individual influences. The analysis of the first case study shows that the external environment can strengthen the perpetrator and weaken the victim. Based on this observation, the question arises as to whether a similar phenomenon occurs in pastoral interventions (the second case study) and community influences originally intended to help families with domestic violence who report to one of the evangelical churches.

Keywords: domestic violence, perpetrator, victim, community, spiritual, church

1. Úvod

Výskumy ukazujú masívne rozšírenie násilia na ženách a v rámci neho aj domáceho násilia. Jeden z nich, ktorý bol realizovaný v celej EU, konštatuje: "Zo všetkých žien, ktoré majú (súčasného alebo predchádzajúceho) partnera, 22 % zažilo fyzické a/alebo sexuálne násilie zo strany partnera od dovŕšenia veku

15 rokov.”¹⁶⁹ Prevažná časť ostáva bez odozvy zo strany spoločnosti a štátu, lebo obeť nevedia alebo z rôznych dôvodov nechcú využiť možnosti jeho nahlásenia príslušným orgánom.

Na základe existujúcich výskumov poznáme prevalenciu domáceho násillia v EÚ a v jej jednotlivých štátoch. Nepoznáme však prevalenciu tohto javu v evanjelikálnych cirkvách v SR. Vzhľadom na to, že členovia týchto cirkví sa snažia praktizovať vieru v bežnom živote, môžeme predpokladať, že bude významne nižšia, ako ukazuje napr. výskum realizovaný v EÚ. Ale už nami pozorované prípady (a jeden z nich je predmetom tejto štúdie) ukazujú, že nie je nulová.

Kresťanské cirkvi v USA sa s týmto problémom musia vyrovnávať. Postupné spoločenské tematizovanie negatívnych javov (napr. „mee too“), vynesie na povrch aj problémy, ktoré sú dnes skrývané. Domáce násillie sa deje v súkromí partnerov, „za zatvorenými dverami“ a tam, kde k nemu dochádza, chýbajú interné zdroje na jeho odstránenie. Preto vyššie citovaný dokument konštatuje: „V posledných rokoch sa objavili pozitívne príklady vo viacerých členských štátoch, v ktorých sa uznáva, že „domáce“ násillie alebo násillie zo strany „intímneho partnera“ je skôr vecou, ktorá si vyžaduje intervenciu zo strany štátu, než súkromnou vecou.”¹⁷⁰

Ak domáce násillie presahuje hranice „súkromnej veci“, vynára sa otázka, ako na jeho stav vplývajú vzťahy v externom prostredí mimo rodiny, teda susedské či širšie definované komunitné vzťahy, čo v tomto článku budeme sledovať na dvoch prípadoch z rôznych prostredí, ktoré, ako naznačuje názov článku, ukazujú, že vplyvy prostredia mimo rodiny, môžu túto situáciu výrazne zhoršovať. Dokážu posilňovať páchatel'a a oslabovať obeť domáceho násillia.

2. Domáce násillie ako predmet skúmania, metódy a teoretické východiská

Predmetom tohto príspevku o domácom násillí sú dlhodobé pozorovania niekoľkých prípadov domáceho násillia, ktoré existujú v úplne odlišných kontextoch. Z nich vyberá prípady dvoch manželstiev - jedno zo sekulárneho a jedno z cirkevného prostredia.

Výskumným problémom je vplyv externého prostredia (komunity) na pozície páchatel'a a obeť domáceho násillia. Sledovanie významu externých vplyvov na ich pozície je dôležité preto, lebo „páchatel'om domáceho násillia je spravidla osoba v mocenskom postavení a obeťou osoba závislá na

¹⁶⁹ FRA – Agentúra Európskej únie pre základné práva, *Násillie páchané na ženách: celoeurópsky prieskum. Stručný prehľad výsledkov*, 2014, 17.

¹⁷⁰ Tamtiež, 41.

páchateľovi. Toto postavenie je konštantné a nemenné, na rozdiel od bežných partnerských hádok a konfliktov obeť nikdy ‘nemá vo vzťahu navrch’“.¹⁷¹

Výskumný cieľ je orientovaný prakticky – so zámerom cirkevným pracovníkom (a) podať obraz domáceho násillia vo dvoch prípadových štúdiách a (b) ukázať, že domáce násillie sa týka aj rodín, ktoré patria do cirkvi a pri pastorálnej intervencii môže dochádzať k negatívnym vplyvom na obeť, podobne, ako je pozorovateľné v mimocirkevnom prostredí.

Výskumná otázka tejto štúdie je nasledovná: Môže externé prostredie zhoršovať stav domáceho násillia tým, že posilní páchatel’a a oslabí obeť? A táto otázka bola v druhej prípadovej štúdií špecificky preformulovaná nasledovne: Môže cirkevné prostredie zhoršovať stav domáceho násillia tým, že posilní páchatel’a a oslabí obeť? Táto základná otázka bola ďalej rozdelená do špecifickejších výskumných otázok: Aké formy intervencie z externého prostredia tu môžeme pozorovať? Aký je ich vplyv na pozíciu páchatel’a a obeť domáceho násillia?

Teoretickým kontextom, s ktorým budú naprieč naším príspevkom jednotlivé prípadové štúdie konfrontované, tvoria poznatky z oblasti sociálnej práce a z oblasti praktickej teológie, kde sa v slovenskom kontexte problému domáceho násillia a zneužívania venuje napr. Doc. ThDr. Karkošková, PhD.¹⁷² (hoci jej práce sa prevažne sústreďujú na sexuálne násillie a zneužívanie) alebo prof. ThDr. A. Mátel, PhD.¹⁷³

Získaný materiál je spracovaný vo forme dvojitej ilustračnej prípadovej štúdie, ktorá umožní oboznámiť pastorálnych pracovníkov s hĺbkou problému domáceho násillia a s rizikom, že nevhodné intervencie v prípadoch domáceho násillia spôsobujú závažné škody, bez ohľadu na to, či tieto intervencie vykoná opitý sused (1. prípad) alebo duchovný kresťanskej cirkvi (2. prípad), ktorý svoju službu berie vážne a reálne chce danej rodine pomôcť. Preto z týchto pozorovaní vyplývajú otázky pre ďalšie bádanie so zameraním na metodológiu pastorálnej práce.

¹⁷¹ <https://www.zastavmenasilie.gov.sk/pojmy/> 29.11.2020

¹⁷² Slávka KARKOŠKOVÁ, *Znalecké posudzovanie domáceho násillia v kontexte poručenských sporov o deti: Metodologické východiská pre súdnych znalcov a súdne znalkyne*, Bratislava, Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2016.

¹⁷³ Andrej MÁTEL, Náboženstvo, cirkev, viera a domáce násillie voči ženám, in: *Acta Missiologica*, FMPTZ VŠ ZSP sv. Alžbety v Bratislave, 1 (2009/3), 23-30.

3. Zistenia z pozorovaní v dvoch vybraných prípadoch a ich analýzy

Prípadová štúdia č. 1 – domáce násilie v rodine mimo cirkvi

Prvý manželský pár tvoria bezdetní manželia. Majú tesne pred štyridsiatkou. Žijú v zóne nájomných bytov v obci, ktorej obyvatelia žijú skôr mestským spôsobom života. Je to dlhodobo konfliktné manželstvo. Domáce násilie zo strany manžela sa prejavovalo vo viacerých formách (psychické týranie, fyzické útoky na ženu). Obeť tohto násilia charakterizovala svoje manželstvo nasledovne:

„Mišo¹⁷⁴ bol agresívny dlho a veľmi často. Deväť rokov sme manželia, možno 4 mesiace po svadbe ma začal biť. Býval hrozne agresívny. Keď mal prísť z roboty, strašne som sa bála, mám až panický strach z neho, hocikedy ma bije.“

„Keď sme žili v zahraničí - vedia o tom aj ocko, aj mamka aj môj brat - zobral ma a hodil o roh postele. Nemohla som sa prebrať. Povedali mi, že asi 10 minút som bola v bezvedomí a ležala na zemi. Nevedel, čo má robiť, aby ma zachránil.“

„Potom ma veľmi veľakrát zbil. Raz bola u nás jeho mama, škrtil ma pri dverách, jeho mama len hovorila: „Miško, Miško¹⁷⁵, to hádam nie...“ Došiel dolný sused, odstrapil ho odo mňa. Bol by ma zaškrtil. Potom inokedy znovu dostal nervy, hodil ma o posteľ, bránila som sa, tresol ma o skriňu z celej sily. Potom povedal, že ide preč, ide k mame, „aby ma nezabil“. Dlho ma potom bolela chrbtica.“¹⁷⁶

Táto obeť domáceho násilia má diagnostikovaný posttraumatický stresový syndróm, je na čiastočnom invalidnom dôchodku a nevie sa brániť prežívanému násiliu. Vnútorne napätie kompenzuje alkoholom, čo v kombinácii s predpísanými psychofarmakami len zhoršuje jej situáciu. Počas prvej vlny korony sa opakovane vyrovnávala so samovražednými atakmi a tieto myšlienky sa jej vracajú aj teraz. Predpokladám, že len vďaka efektívnym intervenciám niekoľkých odborníkov, ktorí jej telefonicky poskytovali podporu, ešte neskočila pod vlak, ako mala do detailu premyslené.

V rámci ich manželstva nenachádzame vlastné zdroje na zlepšenie situácie. Otázkou je, či existujú externé zdroje, ktoré by im mohli pomôcť. Inými slovami – otázkou je, ako vplýva ich sociálne prostredie na znižovanie alebo zvyšovanie intenzity ich problémov. Manželia žijú v prostredí, v ktorom muž vyrástol, neďaleko býva jeho mama, v mieste ich bydliska a aj v samotnej

¹⁷⁴ Kvôli anonymizovaniu zmenené meno.

¹⁷⁵ Kvôli anonymizovaniu zmenené meno.

¹⁷⁶ Text je citovaný z podaného trestného oznámenia, údaje použité so súhlasom obeť.

bytovke má kamarátov, s ktorými pravidelne pije – a jeho žena, ktorá sa za ním prísťahovala, si tam nedokázala vytvoriť podporné vzťahy. Ako zodpovedá charakteristikám domáceho násillia¹⁷⁷, aj tento páchatel' oslaboval sociálne väzby obete. Blokoval jej priateľstvá, ktoré vznikali mimo okruhu jeho známych¹⁷⁸. V okruhu, kde jej to povolil, sa jej nepodarilo nadviazať priateľstvá, ktoré by pre ňu mali podporný význam. Naopak, jej muža kamaráti verbálne podporujú v jeho vnímaní problémov ich manželstva a v tom, aby si doma urobil „poriadok“.¹⁷⁹ Voči obeti sa správajú v lepšom prípade neutrálne, v horšom negatívne. Podpora jedného z nich voči páchatel'ovi sa v napät'ovej situácii zvrtila aj do jeho násilného konania voči obeti. Napadnutá žena to vyjadřila slovami:

„Pili sme spolu víno, Mišo¹⁸⁰, ja a Mišova mama. Prišiel k nám domovník¹⁸¹ skontrolovať elektriku, pretože rúra na pečenie vyrážala ističe. Ponúkli sme ho pivom a už predtým mal niečo vypité. Mišova mama mi zobrala mobil a začala ho kontrolovať a nadávať mi do kuriev. Robí to už 10 rokov. Nemá na to žiadny dôvod. Potom sme sa pohádali.“

Vo svojej výpovedi týraná žena neuviedla, že sa pokúšala svojej svokre zobrať svoj mobil a pri tom ju udrela po hlave. Prítomný manžel a jeho kamarát – domovník, to vyhodnotili ako útok a došlo k ostrej hádke.

„Keď toho bolo veľa, odišla som k dolným susedom, zabúchala som na okno a povedala, že máme zvadu. Sused mi ponúkol, že mi urobí čaj. Za chvíľu domovník volal k susedovi, že vie, že tam som. Vyšla som zo

¹⁷⁷ vid' <https://www.minv.sk/?nasilie> (28.11.2020): „osoba páchajúca násillie sa snaží svoju obeť sociálne izolovať“. Podobne aj <https://bratislava.sk/sk/domace-nasilie> (19.10.2020): „nechce, aby ste trávili čas so svojou rodinou alebo priateľmi“.

¹⁷⁸ Andrej MÁTEL, Sociálne poradenstvo a pomoc ženám, ktoré prežili domáce násillie, in: *Sociálna a ekonomická núdza – bezpečnosť jedinca a spoločnosti*, Bratislava, VŠZaSP sv. Alžbety, 2009, 455: „Medzi sociálne násillie patř napřiklad zamykanie, obmedzovanie až zamedzovanie osobnej slobody, zvlášť kontaktov s príbuznými a priateľmi, používanie ženy ako slúžky domácnosti, obmedzovanie pohybu v byte, neustála kontrola pohybu, telefonátov a listov, zákaz rozprávať sa s inými mužmi, odopieranie vzdelávania, zamestnania, zdravotnej starostlivosti, nútenie k častému sťahovaniu. Medzi sociálne dôsledky násillia potom patř sociálna izolácia, asociálne správanie, práceneschopnosť dôsledkom napadnutia a dlhodobá nezamestnanosť.“

¹⁷⁹ Aj toto pozorovanie ukazuje na vecnú správnosť Juskovho konštatovania: „Intervencie primárnej prevencie na úrovni komunít by mali zahŕňať zvyšovanie povedomia a informovanosti o násillí v komunite ako aj naštartovania aktivít, ktoré by priniesli zmenu vo vnímaní násillia ako tolerovaného spôsobu riešenia problémov, či partnerského spolužitia.“ Vid' Peter JUSKO, Vybrané spoločenské determinanty poskytovania podpory a ochrany ženám zažívajúcim násillie v partnerských vzťahoch, in: Peter PAPŠO (ed.), *Zborník vedeckých štúdií Katedry sociálnej práce PF UMB*, Banská Bystrica, Pedagogická fakulta UMB, 2017, 67.

¹⁸⁰ Kvôli anonymizovaniu zmenené meno.

¹⁸¹ Domovník je jeden z kamarátov agresívneho manžela.

susedovho bytu potichu. Myslela som si, že domovník už odišiel. Chcela som, že pôjdem na pole, za dom, pomaly... Ale on, domovník, ma našiel, zdrapil ma z celej sily, trepal ma kolenami po zemi, ťahal ma po tráve a dotrepal ma domov. On má skoro 2 metre a ja mám 164 cm. Dotrepal ma domov ... vôbec neviem, prečo sa do toho staral, či sú s Mišom dohodnutí... Mišo ma tiež bil. Napadol ma. Udrel ma do oka. Keď ma domovník dotiahol domov, Mišo s ním pokračoval.“¹⁸²

Hoci manželov kamarát pravdepodobne považoval svoje konanie za pomoc pre urobenie poriadku v kamarátovej rodine, jeho konanie v skutočnosti ukazuje, že konfliktnú situáciu vyhodnotil neprimerane. Na základe toho aj neprimerane konal. Fyzicky napadol poškodenú. Spôsobil jej mnohopočetné pomliaždeniny. Po fotografickom zdokumentovaní bolo napokon podané trestné oznámenie na políciu aj na neho a aj na manžela napadnutej ženy.

Človek zo širšej komunity tu nepôsobil ako zmierňujúci faktor, ale naopak, pridal sa na stranu agresora a posilňoval násilie, konané na obeti. Tento prístup zrejme nevyplýval len z krátkodobého chybového rozhodnutia, ale obeť konštatovala dlhodobé zlé vzťahy so susedmi a toto konanie bolo ich vyvrcholením.

V opísanom prípade pozorujeme nasledovné znaky, ktoré môžu viesť ku komunitnej podpore domáceho násilia:

- nezáujem alebo neschopnosť komplexne vnímať problémy v danej rodine;
- zúžené vnímanie len z perspektívy páchatel'a; nevenuje sa pozornosť vyjadreniam obete;
- reálna ochota „pomôcť“ pri presadení záujmov preferovanej strany.

Toto konanie prirodzene viedlo k posilneniu páchatel'a a k oslabeniu obete. Preto viedlo k zhoršeniu stavu domáceho násilia a neposkytuje nádej na jeho eliminovanie.

Prípadová štúdia č. 2 – domáce násilie v rodine z jednej z evanjelických cirkví

Vyššie uvedený incident by mohol predstavovať izolované pozorovanie z jedného krízového manželstva a jeho okolia. Ale ak ho zredukujeme na základný vzorec diania – stotožnenie s páchatel'om, podpora jeho pozície, ublíženie obeti viacerými páchatel'mi, potom sa dostaneme k otázke, či aj dobre zamýšľaná, ale neodborne realizovaná pastorálna intervencia pri domácom násilí

¹⁸² Citované z trestného oznámenia, ktoré bolo 16.9.2020 podané na Polícii SR aj proti tomuto domovníkovi.

v rodinách, ktoré sa hlásia k cirkvi, nemôže zhoršovať devastačný dosah situácie posilnením páchatel'a a oslabením obeť.

Aby sme mohli zodpovedať túto otázku, bolo potrebné vybrať prípad, kde bolo domáce násilie predmetom pastorálnych intervencií a skúmať ich dosah na pozície účastníkov.

Nastaveným kritériám zodpovedal prípad manželov z evanjelického prostredia mimo SR (V4), u ktorých bolo možné dlhodobejšie rozpoznávať znaky domáceho násilia. Pre skúmanie tohto prípadu nám boli obeťou sprístupnené viaceré autentické listy a sms správy z obdobia pastorálnych intervencií, ktoré umožňovali vhl'ad do pozícií páchatel'a, obeť a pastorálnych prístupov duchovného. Okrem toho bola využitá aj možnosť viacerých výskumných rozhovorov s príbuznými tejto ženy. Na tomto materiáli bolo možné sledovať našu výskumnú otázku, či sa cirkevná intervencia pokúša o vyváženú silovú disproporcii medzi manželmi, teda či smeruje k tomu, aby posilnila obeť a korigovala páchatel'a alebo naopak, podobne ako v prípade č.1, sú tu používané prístupy, ktoré majú opačný, pre dané manželstvo škodlivý vplyv.

V analýze tohto prípadu sa zameriame na dva okruhy faktorov:

(1) formy domáceho násilia v danom prípade;

(2) formy pastoračných intervencií a ich vplyv na pozíciu páchatel'a a obeť.

Pozorovania a z nich vyplývajúce podnety pre pastoračnú prax sú prezentované ďalej:

(1) Formy domáceho násilia v tomto manželstve

Formy zneužívania a domáceho násilia¹⁸³ bývajú niekedy veľmi ťažko uchopiteľné, najmä vtedy, ak nedochádza k fyzickému týraniu, ktoré by zanechalo lekársky registrovateľné zranenia. V sledovanom prípade rozpoznávame nasledovné formy násilia: (a) psychické týranie, (b) manipulatívne zneužívanie sexuality, (c) fyzické násilie, (d) finančné zneužívanie, (e) poškodzovanie dobrého mena ženy v okruhu známych, (f) dvojaké správanie (v súkromí / v spoločnosti):

a) Psychické týranie

predstavoval nekonečný zoznam mužových výpovedí, aká je jeho žena nemožná a neschopná. Nadával do rôznych zvierat a urážlivo sa vyjadroval o jej tele. Vytvoril atmosféru úzkosti, čo jeho žena vyjadrila slovami: „Keď prichádzal z roboty, báli sme sa..., pozerala som, kde som zabudla utrieť prach, či je niekde nejaká smet' na zemi, bála som sa, čo

¹⁸³ K typológii oblastí domáceho násilia pozri <https://www.minv.sk/?nasilie> (28.11.2020)

si nájde a bude bordel.“ Pritom on sa na domácich prácach žiadnym spôsobom nepodieľal a jeho žena konštatuje, že ho počas piatich rokov videla len raz, že zobral metlu a zametal – keď boli na návšteve jej rodičia.

Keď mal home office, niekoľkokrát sa stalo, že ženu a deti vyhodil z domu, lebo potreboval klud. Neurobil si ho tým, že by si zavrel dvere na izbe. Dvere chcel mať otvorené, aby vedel, čo sa doma deje. Ale dianie v byte ho vyrušovalo. Preto žena a deti museli niekoľkokrát odísť z domu a bez ohľadu na počasie sa nemohli vrátiť. Dvakrát dokonca spali v rodine pastora ich cirkevného zboru.

Jednou z foriem, ktorú jeho žena veľmi zle znášala, bolo, že ju ignoroval. Popisuje to slovami: „Ty si vzduch, nie si tam, pýtaš sa, prosíš, ale on Ťa ignoruje. Ty si nič. Prišiel, komunikoval s deťmi, ale ja som pre neho neexistovala.“ Tento typ prístupu k obeti sa zvykne označovať ako „silent treatment“. Ďalšou formou psychického preťažovania bolo dlhodobé udržiavanie v neistote¹⁸⁴. Jednotlivé prejavy samé o sebe môžu znieť banálne, ale keď dlhodobo charakterizujú vzťah, sú neúnosné, pretože manipulovaná žena nikdy nevie, na čom je. Aby ju mohol lepšie ovládať, nenápadne ju izoloval, obmedzoval jej vzťahy s príbuznými, kamarátmi a všetkými. Akoby pre sociálne vzťahy manželov platili dve rôzne normy. On bol skoro denne so svojou mamou a so svojimi kamarátmi, ale svojej žene vyčítal, že chce navštíviť rodičov, ktorí žili v neďalekom zahraničí.

b) Manipulatívne zneužívanie sexuality.

V prípade tohto manželského páru sa nevyskytovalo násilie v sexuálnom spožití, ale aj oblasť intimity bola manipulatívne zneužívaná. Nespával s ňou. Obet' konštatuje, že „sex bol len za zásluhy“ a aj to len veľmi, veľmi zriedkavo.

c) Fyzické násilie

Došlo dokonca aj k prejavom fyzického násilia. Podľa príbuzných ju škrtil alebo ju niekde držal opretú ... ale dbal na to, aby neostali modriny. Raz keď sa napätie stupňovalo, povedala mu: „Udri, udri, nech mám konečne modrinu...“ Vtedy sa zastavil.

¹⁸⁴ Manželka konštatovala, že keď potrebovala niečo riešiť, nikdy od neho nedostala odpoveď na otázku. Keď sa jej rodičia pýtali, či príde na návštevu a kedy to bude, odpovedala: „Neviem. Pýtala som sa ho... nepovedal mi to...“

d) Finančné zneužívanie

Dohoda, že muž bude platiť nájomné, inkaso a nákupy na dva týždne a ostatné bude hradené z príjmov ženy, vyzerá racionálne. Ale pri zistení, že muž mal nadštandardné príjmy a žena mala len materskú a výživné na dve deti z prvého manželstva, sa to javí ako ignorovanie reálnych nákladov rodiny so štyrmi deťmi. Obraz ešte zhoršujú informácie, že jeho nákupy počas „jeho“ dvoch týždňov neboli na základe reálnych potrieb rodiny, ale podľa toho, čo bolo práve v akcii (napríklad 150 vajec alebo 6 makovníkov). Rodina mala jesť, čo zabezpečil, ale on to nejedol, nikdy na to nemal chuť a jedol niečo iné.

Takto sa vytvorila situácia, že na strane muža bol prebytok zdrojov a žena nebola schopná zabezpečiť základné potreby rodiny. Nemohla kupovať oblečenie pre deti, lebo na to nemala peniaze. Šaty buď od niekoho dostala alebo jej ich posielali starí rodičia. Z peňazí, ktoré mala, nemohla vyjsť, keď mala deťom zabezpečovať všetko do školy, lieky a podobne. Ale jej manžel ju neustále obviňoval, že utráca, je nezodpovedná a nevie hospodáriť. Jeho prístup by sa dal pochopiť len vtedy, ak by nemal predstavu, koľko stojí život rodiny so štyrmi deťmi. Jeho žena si zapisovala každý bloček. Aby ju mohol ešte viac obmedzovať, tlačil ju k tomu, aby zrušila účet, na ktorý jej chodila materská¹⁸⁵ a výživné na deti z predošlého manželstva. Navrhoval, že peniaze majú chodiť na jeho účet. To by prirodzene viedlo k tomu, že by ho musela prosiť o každý cent¹⁸⁶.

e) Poškodzovanie dobrého mena ženy v okruhu známych

Manžel zvykol rozprávať, že jeho žena je nemožná a zadlžuje rodinu. Na priamu otázku, čo to znamená, svojmu svokrovi povedal, že keď ich zaviezli do nemocnice (po nehode, ktorú tento muž zavinil), jeho žena

¹⁸⁵ Andrej MÁTEL, Sociálne poradenstvo a pomoc ženám, ktoré prežili domáce násilie, in: *Sociálna a ekonomická núdza – bezpečnosť jedinca a spoločnosti*, Bratislava, VŠZaSP sv. Alžbety, 2009, 455n: “Pod ekonomickým násilím sa rozumie obmedzovanie prístupu k finančným a osobným zdrojom, muž berie žene všetky peniaze (vrátane materských príspevkov a príspevkov na deti), núti ju následne prosiť takmer o každú korunu, nedáva jej žiadne alebo dostatočné finančné prostriedky na základné potreby, núti ju používať výhradne svoje príjmy na celý chod domácnosti, zakazuje jej chodiť do práce, odoberá alebo obmedzuje jej stravu, núti ju k žobraníu.”

¹⁸⁶ Toto finančné zneužívanie môžeme ilustrovať tromi momentmi: (a) ženu poslal pre lieky do lekárne a dal jej kreditnú kartu. Zámerne jej nedal pin, preto nemohla za lieky zaplatiť. (b) Deťom nalial tretinku pohára mlieka a keď si ešte pýtali, povedal im, že je drahé a nedostali viac. (c) Ich starý otec nám povedal, že v obchode chcel vnukom kúpiť cukríky, ale jeden z nich ho prosil: Dedo, nie, nekupuj, my sme chudobní, my si to nemôžeme dovoliť.“ Pritom otec tohto dieťaťa si mimo rodiny uložil peniaze v hodnote lepšieho nového auta.

tam nemala so sebou peniaze a nezaplatila nejaký poplatok. Iné situácie si podľa svokra nevedel spomenúť.

f) Dvojaké správanie (v súkromí / v spoločnosti)

Nielen ignorovanie znášala ťažko, ale nedalo sa jej vyrovnat' ani s jeho odlišným správaním doma a na verejnosti. Doma bola pre neho „sviňa hnusná“ ale keď boli medzi ľuďmi, chytil ju okolo pása a správal sa ako keby mali harmonický vzťah: „Drahá, prinesiem Ti kávu?“

Hľadanie pomoci – intervencie zo strany cirkevného zboru

Vyššie uvedený opis situácie poskytuje obraz o neúnosnej situácii vo vzťahu. Naším cieľom je sledovať, ako na tieto vnútorné problémy rodiny vplývalo ich externé prostredie (cirkevná komunita). Aj k skúmaniu tejto úrovne prípadu sme mali k dispozícii niekoľko listov, sms správ a ústnych výpovedí. Pre posúdenie prínosných alebo zaťažujúcich intervencií je vhodné sledovať tak (a) inštitucionálne aktivity (oficiálne pastorálne intervencie) ako aj (b) spontánne aktivity bežných členov zboru.

(2) Pastorálne intervencie zo strany duchovného a ich vplyv na pozíciu páchatel'a a obeť.

Zo strany duchovného sa tejto rodine dostávala pomerne rozsiahla pozornosť¹⁸⁷. Ak nesledujeme časovú štruktúru pastorálnych intervencií, ale len obsahové zameranie, môžeme nájsť snahu o objektivitu a kritické oslovenie obidvoch partnerov, aby hľadali cestu k náprave. Úvodné pastorálne rozhovory boli podľa otca obeť poznačené tým, že jeho dcére neverili, že by u nich šlo o domáce násilie¹⁸⁸, preto páchatel' nebol konfrontovaný so zodpovednosťou za takéto skutky a jeho žena bola motivovaná k tomu, aby sa s manželom udobrila a aby mu prípadné výhrady odpustila. Ale takéto prístup znalci problému hodnotia

¹⁸⁷ Vanda DURBÁKOVÁ – Stanislava LIPTÁKOVÁ – Dušana KARLOVSKÁ – Silvia KRÁLOVÁ, *Riešenie prípadov násilia na ženách v partnerských vzťahoch. Odporúčania pre prax štátnych a verejných inštitúcií*, Košice, Fenestra, 2016. Autori podávajú podnetné inštrukcie pre políciu, prokuratúru, súdy, súdnych znalcov, Úrad sociálnych vecí a rodiny, samosprávy a zdravotníctvo, ale nepočíta s tým, že by prácu s obeťami domáceho násilia vykonávali aj cirkvi. Je to chyba autoriek alebo dôsledok toho, že cirkvi túto činnosť systematicky nevykonávajú?

¹⁸⁸ Andrej MÁTEL, Krízová intervencia a vedenie poradenského rozhovoru so ženami, ktoré prežili domáce násilie, in: *Pomoc obeť domáceho násilia: vzdelávanie pomáhajúcich profesií*, Skalica, Alija, 2009, 11: “V prvých štádiách poradenského procesu je pre ženu najdôležitejšie, aby cítila, že poradca akceptuje a dôveruje rozprávaniu jej vlastného príbehu.” Podobne aj <https://www.zastavmenasilie.gov.sk/ako-pomoc/> (19.10.2020), kde v článku: “*Ako pomôcť obeť domáceho násilia vo vašom okolí*” nachádzame nasledovné rady: “Prvý dôležitý krok spočíva v získaní a podporovaní dôvery ženy. K tomu patrí, že musíme ženu postihnutú násilím brať vážne, veriť jej a dať jej najavo, že jej chceme pomôcť bez toho, aby sme ihneď dávali rady, alebo ponúkali unáhlené riešenia.”

slovami: “Cirkevní predstavitelia, ktorí od obetí „vyžadujú“, aby odpustili a zmierili sa (s páchatel’mi), nerozumejú dobre rozsahu traumy.“¹⁸⁹ V ďalších prípadoch intervencií sa manipulujúci manžel prejavoval ako človek, ktorému záleží na zmene, pri rozhovoroch vedel prejavovať ľútosť, plakať a vyjadrovať záujem o nápravu. Aj toto správanie zodpovedá cyklickému charakteru domáceho násillia, ale, žiaľ, nedáva nádej na jeho ukončenie¹⁹⁰. Ani v tomto prípade sa následne nijako nepremietalo do zlepšenia vzťahov. Preto to jeho žena to považovala za účelové správanie. Ale duchovný opakovane získaval dojem, že to bol dobrý pastorálny rozhovor s nádejou na zmenu a túto nádej na zmenu¹⁹¹ sa pokúšal komunikovať žene¹⁹². Prirôdzené, pravé pokánie býva sprevádzané slzami ľútosťi, ale nie každá ľútosť je pokáním, ktoré vedie k ozdraveniu postojov a vzťahov.

Pri rozhovoroch s duchovným sa obeť správala inak. Dlhodobô bola vystavená rôznorodej frustrácii a psychicky zneistená. Veľakrát zažila oscilovanie medzi zneužívaním a znakmi nádeje na zmenu. Ukazovala, že manželovým sľubom nápravy už nedôveruje.

Preto sa situácia v pastorálnom konaní obrátila. Duchovný vnímal tohto muža (páchatel’a) ako človeka, ktorému na veci záleží a jeho ženu (obeť) ako tú, ktorá likviduje nádej na záchranu manželstva. To znovu viedlo k jej zhoršenej pozícii už nie len doma, ale aj v ďalšom okruhu, v ktorom by skôr mala nájsť pomoc. Ak chceme túto úroveň hodnotiť z perspektívy, koho toto dianie posilňuje a koho oslabuje, páchatel’ z tejto úrovne intervencie vyšiel posilnený a obeť pribudol ďalší problém.

¹⁸⁹Dostupné na internete: <https://factsandtrends.net/2018/10/25/5-myths-the-church-often-believes-about-domestic-violence/> (19.10.2020)

¹⁹⁰ Manuál pomoci pre obe domáceho násillia, OZ Pomoc ohrozeným deťom – Centrum Nádej, 2010 ju označuje ako 4. Fázu a nazýva ju fázou falošných medových týždňov: “Násilník sa správa kajúcne, ospravedlňuje sa za to, čo urobil, sľubuje, že sa to nebude opakovať...Fáza medových týždňov potom pomaly prechádza do fázy budovania, narastania napätia a kruh sa uzatvára. Takýto cyklus zo začiatku môže trvať napr. i rok, no neskôr sa môže výrazne skrátiť a násilné príhody, ktoré sa vyskytnú budú čím ďalej závažnejšie. Viď <https://bratislava.sk/sk/domace-nasilie> (01.12.2020)

¹⁹¹ Cirkevná práca s páchatel’mi domáceho násillia by mala zohľadňovať súbor poznatkov, ktoré podávajú autori nasledujúcej štúdie: Róbert VAVRO – Katarína FARKAŠOVÁ, *Štandardy a postupy zavedenia sociálno-intervenčných programov pre páchatel’ov násillia na ženách*, Bratislava, Koordinačno-metodické centrum pre rodovo podmienené a domáce násillie, 2016. Pastoračné prístupy na základe prakticko-teologického rozpracovanie podnetov tohto dokumentu, najmä kap. 4, môže poskytovať výraznú pomoc pre zmenu správania páchatel’a.

¹⁹² Andrej MÁTEL, *Krízová intervencia a vedenie poradenského rozhovoru so ženami, ktoré prežili domáce násillie*, 11. Autor tu konštatuje, že v poradenskom rozhovore má pracovník “pravdivo informovať o zložitosti situácie – nedávať plané nádeje...”. V pastorálnom postupe to znamená, že obeť nemá byť vystavovaná nárokom na návrat a pokračovanie manželstva na základe páchatel’ových sľubov zmeny resp. na základe jeho účelového imitovania “pokánia”.

V pastorálnom kontakte pozorujeme aj ďalšie metodické nedostatky. Manželove sťažnosti, že žena mŕňa veľa peňazí, neboli objektivizované posúdením celkového objemu používaných zdrojov vo vzťahu k počtu členov domácnosti a ich veku. Tak by sa dalo veľmi jednoducho zhodnotiť, či ide alebo nejde o neprimerané mŕňanie, ako to označoval manžel. Miesto toho bola žena napomínaná, aby šetrne nakladala s finančnými zdrojmi. Aj tu znovu môžeme konštatovať, že duchovný si osvojil prístup z perspektívy manžela a znovu došlo k posilneniu páchatel'a a k oslabeniu obeť, lebo konal v rámci predstavy, že za napätia v rodine môže obeť, čo je jeden z mýtov¹⁹³ okolo domáceho násillia. Paradoxne, dialo sa to v rámci pastoračného rozhovoru, ktorému duchovný venuje čas a robí ho so snahou slúžiť Bohu a blížnym.

Keď sa táto žena rozhodla odísť od manžela a napokon, na základe odbornej rady odísť aj z tamojšieho cirkevného zboru (a hľadať si miesto, kde nebude konfrontovaná s tlakmi zo strany duchovného a členov zboru), vedenie zboru voči tomu nebolo ľahostajné. Preto ju oslovili e-mailom, ktorý nám bol poskytnutý k dispozícii. Niet pochybností, že bol vedený dobrým úmyslom, ale zvolili veľmi rizikový spôsob. Odchod z cirkevného zboru, v ktorom obeť nenašla pomoc a podporu, tu interpretovali slovami: „...tým, že si opustila cirkev, si sa nechtiac vzdialila i od Pána Ježiša“. Tento postup je veľmi rizikový. Obeť, ktorá bola páchatel'om psychicky rozkladaná, pochybuje o sebe. Potrebuje vieru a vzťah s Bohom, ale cirkevný pracovník ju presviedča, že jej rozhodnutie opustiť ich cirkevný zbor, ju pripravuje aj o vzťah s Bohom. Pritom odchod obeť z prostredia, ktoré jej nedokázalo pomôcť, nie je vecne spojený so stratou viery (vzdialením sa od Ježiša Krista). V takýchto prípadoch potrebné postupovať úplne naopak. Obeť potrebuje, aby jej bola pripomínaná jej hodnota ako človeka, a rovnako potrebuje podporu aj k tomu, aby si mohla uvedomovať všetky prejavy svojho vzťahu k Bohu. To je „výbava“, ktorú nutne potrebuje na zvládanie svojej situácie. Súčasne jej to pomôže, aby po opustení jedného cirkevného spoločenstva hľadala iné. Postup, ktorý v danom cirkevnom zbore kritizujeme, ju naopak oberá o duchovnú pomoc. Presviedča ju, že sa viery

¹⁹³ Peter JUSKO, Vybrané spoločenské determinanty poskytovania podpory a ochrany ženám zažívajúcim násillie v partnerských vzťahoch, in: Peter PAPŠO (ed.), *Zborník vedeckých štúdií Katedry sociálnej práce PF UMB*, Banská Bystrica, Pedagogická fakulta UMB, 2017, 71: Autor konštatuje: “Téma násillia na ženách a deťoch a jej vedecké uchopenie v rámci sociálnej práce, ale aj ďalších spoločenských a humanitných vied (sociológie, psychológie, pedagogiky apod.) by mala byť spojená s redukciami, resp. vedeckou reflexiou rôznych mýtov, ktoré sú s touto problematikou spojené.” Súbor mýtov spojených s násillím prehľadne podáva vo svojej učebnici Ivan RÁC, *Násillie páchané na ženách v partnerskom vzťahu*, Nitra, Univerzita Konštatnina Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, Ústav romologických štúdií, 2015, 61-68.

zriekla a môže spôsobiť, že sa po svojich sklamaniach rozhodne opustiť cirkev a vieru definitívne.

Spontánna komunikácia s obeťou v rámci vnútrocirkevných vzťahov

V malých evanjelikálnych zboroch sú si ľudia blízko. To je pozitívna hodnota. Ale v prípadoch, ako je tento, sa môže stať aj negatívnou. Členovia zboru chcú veci pomôcť. Preto tejto žene posielali sms správy, aby sa zamyslela nad svojim postupom, aby sa správala, ako kresťanská manželka, ktorá si má ctiť svojho muža. Nech sa spamätá, lebo on je na dobrej ceste k zmene. Aj tu sa objavoval podobný motív, ako v intervencii duchovného: Veď ak bol v niečom problém, má mu to odpustiť.

Z týchto reakcií je zrejmé, že manžel, ktorý viacnásobne spĺňa charakteristiky páchatel'a domáceho násillia (ako sme to opísali vyššie), si dokázal v cirkevnej komunite vytvoriť pozitívny obraz. On už je „vyriešený“, lebo on chce zmenu. Preto sa pozornosť členov komunity obracala voči obeti a z toho prirodzene vyplývala takáto zjednodušujúca a ubližujúca reakcia ľudí, ktorí vnímali problém a naozaj chceli pomôcť. Ale zle identifikovali jeho zdroj. Perilla tvrdí, že cirkev môže podporovať domáce násillie aj svojím mlčaním o ňom na kazateľni¹⁹⁴ a tieto reakcie členov zboru na manželku páchatel'a môžu súvisieť s tým, že títo ľudia neboli homileticky konfrontovaní s problematikou domáceho násillia a spôsobmi komunitnej reakcie naň. Vyššie je uvedený odkaz na názor, že „cirkevní predstavitelia, ktorí od obetí „vyžadujú“, aby odpustili a zmierili sa (s páchatel'mi), nerozumejú dobre rozsahu traumy.“¹⁹⁵ V súvislosti vnútro-cirkevných vzťahov môžeme vidieť, že tam, kde „rozsahu traumy“ dobre nerozumejú duchovní, mu nerozumejú ani členovia zboru. Žiaľ, správne chápanie na strane duchovného, nie je zárukou podobného prístupu aj u členov.

4. Diskusia k výsledkom analýzy prípadových štúdií

V prípadovej štúdií č. 1 sme pozorovali, že externé prostredie môže zhoršovať situáciu rodiny s domácim násillím. Šlo o alkoholické prostredie bez vzťahu k cirkvi. Preto sme si položili kritickú otázku, či k podobnému javu nemôže dochádzať aj v zle uchopených pastorálnych prípadoch v evanjelikálnych

¹⁹⁴ Julia L. PERILLA, The Role of Churches in Preventing Domestic Violence, in: *Catholic News Service/U.S. Conference of Catholic Bishops*, [cit. 29.11.2020], dostupné na: www.faithtrustinstitute.org: “Silence from the pulpit on the topic of domestic abuse can indeed become a roadblock for victims and lend support to their victimization.”

¹⁹⁵ Dostupné na internete: <https://factsandtrends.net/2018/10/25/5-myths-the-church-often-believes-about-domestic-violence/> (19.10.2020)

cirkvách. To sme skúmali v prípadovej štúdií č. 2, ku ktorej nám bol poskytnutý bohatý dokumentačný materiál (e-maily, listy, sms správy) a možnosti rozhovorov. Došli sme k záveru, že tieto intervencie mali v tomto prípade podobne negatívne dosahy na obeť, hoci do diania vstupuje duchovný a jednotliví členovia cirkevnej komunity, ktorí sa angažovali s presvedčením, že pomáhajú a tieto pokusy o ovplyvnenie situácie vnímali ako súčasť svojho duchovného života a služby Bohu a blížnym.

Paradoxne tak máme oproti sebe dve skupiny úplne odlišných aktérov z komunitného prostredia, ktorí ovplyvňovali situáciu obeť: v prvej prípadovej štúdií to bol opitý sused. V druhej prípadovej štúdií konali triezvi a správne nábožensky motivovaní ľudia. Hoci zranenia týmito dvomi skupinami aktérov sú odlišné (v prvom prípade fyzické s dosahom na psychiku, v druhom prípade psychické s dosahom na sklamanie v oblasti viery), v konečnom dôsledku majú veľa spoločného – obeť závažne ubližujú a znižujú jej dôveru v možnosť riešenia jej nezvládnuteľnej situácie.

Nedostatky v prístupoch v cirkevnej intervencii rozhodne nevyplývajú zo zlých motívov, ale ich považujeme za dôsledok vecnej nepripravenosti na intervenciu pri tomto type problému, čo súvisí s Máteľovým chápaním (ne)kompetentného kresťanského poradenstva¹⁹⁶. Preto je nutné, aby boli duchovní edukovaní o problematike domáceho násillia. Už predtým, ako sa stretnú s prvým prípadom, potrebujú vedieť správne nastaviť ciele konania so stranami problému. Nestačí totiž „niečo robiť“, ale je nutné konať tak, aby zranená osoba dostala účinnú pomoc. Pekne to ukazuje nz podobenstvo o milosrdnom Samaritánovi (Lk 10,30-37), ktoré má tri kategórie aktérov vo vzťahu k obeť: lotrov (Roh.), ktorí mu ublížili, kňaza a levitu, ktorí ho obišli a napokon Samaritána, ktorý mu pomohol. Cirkev ktorej intervencie sme skúmali, nechcela obchádzať zranenú obeť domáceho násillia. Chcela pomôcť. V podobenstve je pozícia zbojníkov, ktorí ublížili a Samaritána, ktorý pomohol, veľmi jasne odlišená, ale v sledovanom pastorálnom prípade sa tieto pozície zlievajú do jednej – duchovný a cirkevný zbor chce pomôcť ako Samaritán a aj sa domnieva, že to robí. Ale obeť ublíži (čo v podobenstve robia zbojníci!). Ak tento model prenesieme do podobenstva, bude to Samaritán, ktorý obeť doráža. Preto je pred cirkvou významná otázka, ako sa má pripraviť na intervencie v takýchto prípadoch, aby sa vyhla tomuto riziku a mohla byť nositeľom obnovy a pokoja.

Z pozorovaného cirkevného prípadu nám vyplývajú 3 okruhy podnetov:

- a) nedať sa pomýliť správaním sa páchatel'a a obeť;
- b) prehodnotiť postoj voči odluke a rozvodu v prípadoch domáceho násillia

¹⁹⁶ Andrej MÁTEL, Náboženstvo, cirkev, viera a domáce násillie voči ženám, in: *Acta Missiologica*, FMPTZ VŠ ZSP sv. Alžbety v Bratislave, 1/3 (2009), 25.

c) nestotožňovať odchod z cirkevného zboru s odchodom od viery a Krista.

a) Orientácia v správaní sa páchatel'a a obeť – nastavenie cieľov

Obeť vstupuje do komunikácie s duchovným v znevýhodnenej pozícii. V oboch opisovaných prípadoch sme mohli pozorovať, že páchatel'ov vplyv poškodil sebaobraz obeť. Je hlboko zneistená, má pochybnosti o sebe. V následných pastorálnych rozhovoroch sa žena z 1. prípadu, opakovane vracala k predstave, že keby bola lepšia, všetko by bolo inak. Tvrdila, že je to jednoducho jej vina a tieto problémy súvisia s jej zlyhaniami. Obeť má teda nízke vedomie vlastnej hodnoty¹⁹⁷, depresiú a nízku alebo žiadnu nádej na zmenu situácie, hoci pomoc hľadá. Preto ani nie je pripravená verbálne útočiť na páchatel'a alebo spochybňovať jeho výroky.

Naopak, páchatel' vníma sám seba ako schopného, verí svojmu podaniu problémov a pôsobí presvedčivo. Pretože v sebe potlačil svedomie, nemá pocity viny za svoje konanie. Argumenty obeť rozkladá. Spochybňuje ich. Drobnými alebo výraznejšími korekciami odkazuje na to, že obeť si to nepamätá presne alebo že jednotlivým javom pod vplyvom svojich osobných ťažkostí pripisuje význam, ktorý objektívne nemajú. Účelom týchto „upresnení“ je spochybniť obeť a u cirkevných autorít vytvoriť dojem, že ide o neopodstatnenú sťažnosť, ktorá vychádza zo zlého spracovania a nesprávneho podania bezvýznamných domácich sporov.

Pokiaľ pastorálny pracovník nedokáže „čítať“ túto situáciu, nechá sa páchatel'ovou manipuláciou úplne vykoľajit'. Miesto toho, aby zaujal primeraný prístup k prípadu¹⁹⁸, upriami svoju pozornosť na pozorovateľné problémy na strane obeť¹⁹⁹. To znamená, že dôjde k nevhodnému stanoveniu pastorálnych

¹⁹⁷ Ak by si bola vedomá svojej hodnoty a dôstojnosti, hľadala by efektívne riešenia na svoju obranu. Jedna žena, ktorá zažila partnerov útok, povedala: „Len raz sa na mňa zahnal a zbalila som si veci. Potom už mohol prosit', koľko chcel.“

¹⁹⁸ Dostupné zdroje zhodne považujú za primeraný prístup (a) podporiť obeť, vrátane praktických krokov, ktoré si situácia vyžaduje; (b) stavať páchatel'a na zodpovednosť za jeho konanie, ktoré má charakter trestného činu; (c) podľa závažnosti problému zvažovať, či je možné toto manželstvo udržať a ak je to možné, nároky na nápravu smerovať na páchatel'a a nie na obeť.

¹⁹⁹ Jana Jurčová, ktorá dlhodobo pracovala v organizácii Život bez závislostí (pomoc alkoholikom počas a po liečbe závislosti) pozorovala v niekoľkých prípadoch obeť domáceho násillia, ktoré bolo nejakým spôsobom zohľadňované v cirkvi, že “skutočný problém sa neriešil. Riešili sa sprostosti, na ktoré upozornil ich dokonalý manžel. To, čo sa doma naozaj dialo, neriešil nikto. Nikto zo zboru. Niektoré z nich boli v kázni (pozn.: disciplinárne riešené) za to, že majú doma také problémy.” Cit. Z: Jurčová, J. e-mail z 9.9.2020

cieľov. To umožní, aby sa páchatel' svojím postupom vyvinil a získal si na svoju stranu toho resp. tých²⁰⁰, ktorí mu mali nastaviť hranice.

Naopak, obeť v takomto konaní nezíska pomoc a oporu, ktorú nutne potrebuje. Miesto toho je vystavená ďalšej záťaži. Pastoralný pracovník jasne vidí problémy na strane obeť. Tie často objektívne existujú a sú ľahko pozorovateľné, veď bola dlhodobo vystavovaná partnerovmu devastujúcemu správaniu, ktoré ju poznamenalo. Potom sa miesto domáceho násillia diskutujú jej nedostatky, ako keby tie boli zdrojom problémov. Depresia sa interpretuje ako lenivosť, prehliada sa jej bezradnosť a zúfalstvo. Aj sklon k alebo rastúca závislosť na alkohole môže byť u obeť prejavom ich neschopnosti nájsť efektívnu cestu k riešeniu pre nich neriešiteľného stavu, preto pred realitou unikajú do utlmenia. Hoci treba postupne riešiť aj tieto problémy, vnímať ich izolovane od domáceho násillia, by bolo prejavom neschopnosti preniknúť do príčinnno-dôsledkových väzieb v rámci daného vzťahu. Domáce násillie nie je dôsledkom nedostatkov na strane týraného partnera. Práve naopak, ponižovanie a rôzne formy domáceho násillia vedú obeť k strate schopnosti normálne reagovať, plniť si povinnosti a mať „normálny“ prístup k životu. Toto Karkošková označuje výrazom kontrainuitívne reakcie²⁰¹, teda správanie, ktoré nezodpovedá tomu, čo by sa u tejto osoby predpokladalo ako primerané a čo podľa nej zvyšuje pravdepodobnosť toho, že obeť budú nepochopené a vnímané ako nevierohodné.

b) Pastoralný postoj voči rozvodu v prípadoch domáceho násillia

V závislosti od foriem a intenzity domáceho násillia, je potrebné zvažovať aj odchod obeť od páchatel'a a v prípade, že nie je možné vzťah funkčne obnoviť, pomôcť jej vybudovať si novú existenciu bez závislosti na páchatel'ovi²⁰². Prirodzene, to neplatí pri bežných partnerských konfliktoch, ale pre prípady, kde je ohrozované zdravie a život obeť²⁰³. Cirkevný prístup k tejto časti pomoci si

²⁰⁰ Plurálnu formu používame vo vzťahu k pastoralnému konaniu pred staršovstvom/presbytériom/zborovou radou, podľa toho, ako sa tento orgán v jednotlivých cirkvách nazýva.

²⁰¹ Slávka KARKOŠKOVÁ, *Znalecké posudzovanie domáceho násillia v kontexte poručenských sporov o deti: Metodologické východiská pre súdnych znalcov a súdne znalkyne*, Bratislava, Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2016, 32.

²⁰² Pre prípady výrazného násillia môže poskytnúť dobrú orientáciu v súvislosti s bezpečnostnými potrebami ženy a detí dokument Birgit APPELT – Verena KASELITZ - Rosa LOGAR, *Cesta z násillia. Príručka na zakladanie a prevádzkovanie bezpečných ženských domov*, Viedeň, Projekt Daphne: IMPROVE – kvalitné služby pre bezpečie obeť, 2008.

²⁰³ ANDRÉ, Zuzana, *Odhad nebezpečnosti násillia na ženách. Metodologické východiská pre pomáhajúce profesie*, Bratislava, Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2016: Odhadu nebezpečnosti násillia a podmienkam a pravidlám pre odhad nebezpečnosti násillia venuje autorka samostatné kapitoly 4-6, s.16-42.

vyžaduje aj prehodnotenie aj teologického postoja voči rozvodu, aby sa aj podpora nerozlučnosti manželstva nestala nástrojom, ktorým bude obeť vydieraná, aby zostala s páchatel'om a ktorým bude páchatel' posilňovaný, lebo nech urobí čokoľvek, obeť s ním bude musieť ostať. Ak sa ako výnimka zo zákazu rozvodu v NZ uvádza „okrem príčiny smilstva“ (Mt 5,32), teda okrem prípadu, keď jeden z partnerov bol neverný, kladieme si otázku, či aj páchatel' domáceho násillia nie je ten, kto bol závažným spôsobom neverný a závažne ublížil svojmu manželskému partnerovi. Hoci páchatel' fyzicky ostáva pri obeti, opúšťa vzťah skôr, ako sa ich prípad začne akýmkoľvek spôsobom riešiť. Stotožňujeme sa aj s názorom, ktorý je súčasťou dokumentu, prijatého katolíckymi biskupmi v USA, že "osoba, ktorá bola týraná, musí vedieť, že konanie smerujúce k ukončeniu týrania neporušuje manželské sľuby."²⁰⁴ Prirodzene, otázka rozvodu pri domácom násillí je oveľa komplexnejšia a vyžaduje si citlivý dialóg medzi pastoračnou praxou a zodpovednou exegézou biblických textov.

c) Pastoraľny postoj voči odchodu obeť do inej cirkvi

Obeť potrebuje pocit bezpečia. Ten môže získať odchodom do iného prostredia, v ktorom nie je konfrontovaná s konaním páchatel'a. V prípadovej štúdií č.2 sme pozorovali, že obeť vnímala ako zaťažujúce aj konanie zo strany cirkevného zboru, preto sa rozhodla pre odchod do inej cirkvi. Tento jej postoj bol hodnotený ako vzdialenie sa od viery a od Boha, čo považujeme za vecne nesprávne. V takýchto podmienkach je vhodné, aby duchovný podporoval u obeť v prvom rade uchovanie viery a nie zachovanie členstva v ním reprezentovanej cirkvi. Domáce násillie dramaticky deštruuje existenciu obeť, preto všetko, čo jej môže legitímnym spôsobom pomôcť, je vítané. Duchovný sa tu preto musí správať ekumenicky a ak nedokáže odchod do inej cirkvi podporiť, nemal by ho aspoň blokovať spôsobmi, ktoré sú pastoračne kontraproduktívne.

Záver

V našom príspevku sme detailne analyzovali dáta získané pozorovaním dvoch prípadov domáceho násillia a následne sme ich vyhodnocovali. Záverom treba konštatovať, že, samozrejme, na základe dvoch prípadových štúdií nie je možné vyvodzovať zovšeobecňujúce závery. Účelom príspevku bolo odkryť túto doposiaľ v evanjelikálnych cirkvách na Slovensku verejne nediskutovanú problematiku, naznačiť možné tendencie, ich nežiadúce účinky a možné správne

²⁰⁴ Dostupné na internete: <https://www.usccb.org/topics/marriage-and-family-life-ministries/when-i-call-help-pastoral-response-domestic-violence>, 29.11.2020

postupy, aby cirkev svojimi zásahmi do súkromného života týraných osôb prinášala pomoc a pokoj a vyhla sa rizikám zvyšovania ich utrpenia.

Použitá literatúra

- ANDRÉ, Zuzana, *Odhad nebezpečenstva násilia na ženách. Metodologické východiská pre pomáhajúce profesie*, Bratislava, Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2016.
- APPELT, Birgit - KASELITZ, Verena – LOGAR, Rosa, *Cesta z násilia. Príručka na zakladanie a prevádzkovanie bezpečných ženských domov*, Viedeň, Projekt Daphne: IMPROVE – kvalitné služby pre bezpečie obetí, 2008.
- DURBÁKOVÁ, Vanda – LIPTÁKOVÁ, Stanislava – KARLOVSKÁ, Dušana – KRÁLOVÁ, Silvia, *Riešenie prípadov násilia na ženách v partnerských vzťahoch. Odporúčania pre prax štátnych a verejných inštitúcií*, Košice, Fenestra, 2016.
- FRA – AGENTÚRA EURÓPSKEJ ÚNIE PRE ZÁKLADNÉ PRÁVA, *Násilie páchané na ženách: celoeurópsky prieskum. Stručný prehľad výsledkov*, Luxemburg, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, marec 2014. Dostupné na internete: <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>
- JUSKO, Peter, Vybrané spoločenské determinanty poskytovania podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie v partnerských vzťahoch, in: Peter PAPŠO (ed.), *Zborník vedeckých štúdií Katedry sociálnej práce Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*, Banská Bystrica, Pedagogická fakulta UMB, Katedra sociálnej práce, 2017, 60-75
- KARKOŠKOVÁ, Slávka, *Znalecké posudzovanie domáceho násilia v kontexte poručenských sporov o deti: Metodologické východiská pre súdnych znalcov a súdne znalkyne*, Bratislava, Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2016
- MÁTEL, Andrej, Krízová intervencia a vedenie poradenského rozhovoru so ženami, ktoré prežili domáce násilie, in: *Pomoc obetiam domáceho násilia: vzdelávanie pomáhajúcich profesií*, Skalica, Alija, 2009, 4-14.
- MÁTEL, Andrej, Náboženstvo, cirkev, viera a domáce násilie voči ženám, in: *Acta Missiologica*, FMPTZ VŠ ZSP sv. Alžbety v Bratislave, 1/3 (2009), 23-30.
- MÁTEL, Andrej, Sociálne poradenstvo a pomoc ženám, ktoré prežili domáce násilie, in: *Sociálna a ekonomická núdza – bezpečnosť jedinca a spoločnosti*, Bratislava, VŠZaSP sv. Alžbety, 2009, 454-464.

- PERILLA, Julia L., The Role of Churches in Preventing Domestic Violence, in: *Catholic News Service/U.S. Conference of Catholic Bishops*, [cit. 29.11.2020], dostupné na: www.faithtrustinstitute.org.
- RÁC, Ivan, *Násilie páchané na ženách v partnerskom vzťahu*, Nitra, Univerzita Konštatnína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, Ústav romologických štúdií, 2015.
- VAVRO, Róbert - FARKAŠOVÁ, Katarína, *Štandardy a postupy zavedenia sociálno-intervenčných programov pre páchatel'ov násilia na ženách*, Bratislava, Koordinačno-metodické centrum pre rodovo podmienené a domáce násilie, 2016.

Elektronické zdroje:

- <https://factsandtrends.net/2018/10/25/5-myths-the-church-often-believes-about-domestic-violence/> (19.10.2020)
- <https://bratislava.sk/sk/domace-nasilie> (19.10.2020)
- <https://www.minv.sk/?nasilie> (28.11.2020)
- <https://www.usccb.org/topics/marriage-and-family-life-ministries/when-i-call-help-pastoral-response-domestic-violence> 29.11.2020:
- <https://www.zastavmenasilie.gov.sk/pojmy/> 29.11.2020
- e-maily, listy a sms správy poskytnuté obeťami 1. a 2. prípadovej štúdie

doc. ThDr. Albín MASARIK, PhD.